

Koštuřík, Pavel

[Kulczycka-Leciejewiczowa, Anna. Osadnictwo neolityczne w Polsce południowo-zachodniej : próba zarysu organizacji przestrzennej]

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. E, Řada archeologicko-klasická. 1994, vol. 43, iss. E39, pp. 162-163

ISBN 80-210-1149-1

ISSN 0231-7915

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/109579>

Access Date: 21. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

ky této kultury. Podle rozšíření nejstarších sekeromlatů spatřuje nejstarší kulturní identitu společného rozšíření na územích severně Alp až po střední oblasti Švédska.

Hodnocená monografie M. Zápotockého nesporně patří k důležitým souborným dílům, v nichž se projevují autorovy znalosti a schopnosti řešit důležité problémy evropské archeologie na patřičné výši a úrovni.

Pavel Košťuřík

Anna Kulczycka–Leciejewiczowa, Osadnictwo neolityczne w Polsce południowo–zachodniej. Próba zarysu organizacji przestrzennej, Wrocław 1993, 223 stran, 62 obrázků v textu, 16 tabulek a 3 mapy.

Téměř po dvacetileté usilovné činnosti předkládá autorka monografické zpracování jihozápadní části Polska v období neolitu a eneolitu. Po úvodní charakteristice zájmového terénu A. Kulczycka–Leciejewiczowa dochází k závěru, že hodnocené území možno blíže charakterizovat na základě výzkumů dvou mikroregionů v oblasti jihozápadního Polska, a to na základě výzkumů v oblasti předhůří Sudet – lokalita Strachów a druhý mikroregion leží v Slezské nížině a reprezentují ho lokality Gniechowice a Stary Zamek. Každý mikroregion zaujímá rozlohu kolem 200 km². V této kapitole je důležitá přehledná tabulka lokalit s poukázáním na velikost odkryvu při výzkumu, období výzkumu a odkaz na základní literaturu.

Druhá kapitola je věnována geomorfologické situaci. Autorka poukazuje na konfiguraci terénu, zmiňuje se o nalezištích bazaltu, dále naznačuje možnost existence komunikací přes Kladsko a Moravskou bránu směrem na jih a rovněž i v opačném směru. Obširně se věnuje půdnímu pokryvu, klimatu a biotopu ve sledované oblasti.

Jádro monografie představuje kapitola 3., 4. a 5., v nichž A. Kulczycka–Leciejewiczowa na základě kulturně–chronologického schématu, který navrhla v úvodní kapitole, provádí vlastní analýzu archeologických pramenů. Ve 3. kapitole hodnotí osídlení kultur podunajského okruhu v oblasti jihozápadního Polska a porovnává je též s jinými oblastmi. Sleduje závislost osídlení na nadmořské výšce, na množství dešťových srážek a na kvalitě půdy. Zjištěná fakta můžeme velmi rychle získat z přehledných obrázků. Zajímavá jsou rovněž zjištění výskytu velkého množství sídlišť na rozmezích mezi jednotlivými druhy půd. Sledované mikroareály, z nichž mikroareál v okolí Strachówa má charakter podhorské oblasti, kde se nadmořské výšky pohybují o 100 m výše než vysloveně nížinný mikroareál kolem Gniechowic, mají též různou skladbu půdy. Různá je též velikost obou mikroareálů. Zatímco strachóvský areál má patnáct seskupení, tak v oblasti Gniechowic máme doloženo osm seskupení. Rozprostírají se na území kolem 2–4 km². Každé seskupení je přirozenou hospodářskou jednotkou, vzdálenou od sebe v mikroregionu Strachówa kolem 1,0–1,5 km a v mikroregionu Gniechowic 2–5 km. Prostory mezi těmito seskupeními byly pravděpodobně terény sběračské, lovecké, surovinové a rovněž zde vedly komunikace. Zajímavá jsou též zjištění polohy jednotlivých lokalit vzhledem k světovým stranám (obr. 13). Během neolitu dochází k částečným změnám, ale vpodstatě zvolený model plně v základních rysech vyhovuje. Rovněž v neolitu dochází ke změnám ve velikosti i počtu seskupení na jednotlivých lokalitách (obr. 14–15).

Do třetí kapitoly je zahrnuta problematika charakteru a velikosti osad, což autorka názorně dokumentuje prostřednictvím plánek a vystižnou charakteristikou jednotlivých období jak ze sledovaného území, tak i z důležitých oblastí Evropy. Logicky sem zařazuje různé formy domů a sídlištních jednotek vůbec. Tato část je velmi instruktivní a A. Kulczycka–Leciejewiczowa podává charakteristiku domu z období staršího, středního a závěrečného neolitu s poukazem na případné analogie z jiných území Evropy.

Analogicky jako třetí kapitola je uspořádaná i kapitola následující, v níž autorka charakterizuje období kultury nálevkovitých pohárů. V úvodu kapitoly si všímá rozdílu mezi výběrem terénu, podnebím a množstvím srážek mezi podunajskými kulturami a kulturou nálevkovitých pohárů. Zdůrazňuje, že v období kultury nálevkovitých pohárů byly osídlovány v hodnoceném regionu především levobřežní území, a stejně jako v předchozím období plnily řeky komunikační úlohu. Důležitou roli při změně hospodářské struktury hrála změna podnebí, především ochlazení. S touto změnou souvisí i výstavba sídlišť. Ta jsou jednak velká, jednak kolem velkých sídlišť byla budována malá sídliště, která měla charakter sezónní, zřejmě souvisela s pastevectvím či se sběračstvím a lovem. Kromě problematiky budování sídlišť a vlivu podnebí poukazuje A. Kulczycka-Leciejewiczowa na zdroje surovin, kontakty mezi různými oblastmi Polska a na počátky obchodu. Velmi instruktivní jsou obrázky s plány zkoumaných osad, jejich uspořádáním a se zachycením jednotlivých typů domů a sídlištních objektů vůbec.

Ve stejném duchu je psána i pátá kapitola věnovaná časovému úseku pozdního neolitu (podle naší terminologie pozdní eneolit), kde autorka podobně jako v předchozích dvou kapitolách provádí hodnocení tohoto období, kdy sledované území osídlil lid kulovitých amfor. Také v této kapitole jsou výsledky bádání shrnuty do srozumitelného textu a názorných obrázků či grafů. Prostřednictvím získaných faktů a názorných obrazových příloh dostáváme informaci o základních skutečnostech o nositelích této kultury v širších souvislostech. Kromě kultury kulovitých amfor se autorka dále zabývá přítomností kultury se šňůrovou keramikou a výskytem kultury se zvoncovitými poháry.

Závěrečná kapitola podává shrnutí výsledků a poznatků z předchozích kapitol. Prostřednictvím map a grafů dostáváme mnoho informací o osídlení jihozápadního Polska během neolitu a eneolitu. Kromě hustoty osídlení v jednotlivých oblastech poukazuje autorka i na význam nadmořských výšek, bonitu půdy, četnost chovných zvířat v jednotlivých kulturách a poměr mezi domestikovanými zvířaty a lovnou zvěří. Získané poznatky z analyzovaného materiálu využívá k logickým závěrům a zamýšlí se nad celkovou problematikou hospodářství zájmové části Polska.

A. Kulczycka-Leciejewiczowa napsala pozoruhodnou monografii, která se jistě stane příkladem pro zpracování dalších oblastí nejenom Polska, ale i evropských regionů. Zvláště v recenzované práci vyniká autorčina preciznost a důkladná znalost problematiky neolitického a eneolitického osídlení jihozápadního Polska.

Pavel Košťurík

Hanuliak, M. – Kuzma, I. – Šalkovský, P.: *Mužla–Čenkov I. Osídlenie z 9.–12. storočia*. (Materialia Archaeologica Slovaca, t. X.). Nitra 1993. 376 str., 25 obr., 26 text. tab., 182 tab., 6 příloh.

Publikace je dílčím a předběžným vědeckým vyhodnocením raně středověkých objektů objevených při předstihovém archeologickém výzkumu z let 1980–1987 v poloze Vilmakert na polykulturní lokalitě v Mužle–Čenkově. Jde o nezaplavovaný ostrov v inundaci na břehu Dunaje, na němž bylo na ploše 4.600 m² prozkoumáno 266 (271) sídlištních objektů a 14 kostrových hrobů vedle 6 koster pohozených v sídlištních jamách.

Vysoce je třeba ocenit pohotovost a rychlost, s níž autoři předložili vědecké veřejnosti výsledky svého terénního výzkumu, který vlastně ještě není dokončen (1988–1990 tam bylo prozkoumáno dalších 100 sídlištních objektů a 90 hrobů). I toto dílčí vyhodnocení dosud největší prozkoumané raně středověké sídlištní aglomerace na Slovensku má však zásadní význam jako vzor a východiště pro zpracování dalších velkých sídlištních aglomerací, které byly v posledních desetiletích na českém a slovenském území prokopány a zůstaly zatím nezveřejněny.